

JUGOSLOVANSKE RAZSTAVE V AUSCHWITZU NI ŽE 12 LET

Vsi bi se morali bolj potruditi

Države naslednice SFRJ pripravljajo novo skupno razstavo o trpljenju v zloglasnem nacističnem taborišču smrti, a projekt se vleče že predolgo

Jan Konečnik

»Ko je vlak zapeljal v taborišče, so nas pričakali esesovci s psi in nas natrpali v barake. Gledale smo skozi okna in videle, kako se dviga ogenj in se močno kadi. Šušljalo se je, da so Judi zažgali taborišče in da bo vsega kmalu konec. Žal je bilo že naslednji dan konec našega upanja. Izvedeli smo, da ogenj prihaja iz dimnikov krematorijev, da v njih sežigajo Jude. Tudi sama sem smrti gledala v oči nekaj dni po prihodu v taborišče, ko so nas sredi noči odpeljali v taborišče Romov. Rešila nas je rojakinja, ki je znala nemško in je esesovcem dopovedala, da smo arijske rase in ne Cigani ter da prihajamo iz Trsta. Pozneje smo izvedele, da bi še tisto noč končale z usmrtitvijo s plinom in bile sežgane v krematoriju,« se je prvih dni v taborišču Auschwitz-Birkenau pred leti za časnik Dnevnik spominjala **Sonja Vrščaj**, ena od 23 Slovenk, ki so skupaj s še dvema rojakoma doživele osvoboditev zloglasne tovarne smrti. Vrščajeva, ki je umrla prejšnji mesec, je bila med 19.867 Slovenkami in Slovenci, ki so med drugo svetovno vojno trpeli v nemških koncentracijskih taboriščih. Preživela jih je le polovica.

Jugoslovanski del bloka 17 sameva

Auschwitz-Birkenau je nemško poimenovanje za poljska kraja Oswiecim in Brzezinka, kjer so Nemci med okupacijo na 200 hektarjih uredili taborišče. Vanj so zapirali predvsem nemške in druge Jude, politične zapornike in nasprotnike nacizma vseh narodnosti, Rome, homoseksualce ... Težko delo, slabe zdravstvene razmere, pomanjkanje hrane in vode ter plin in peči so tam pomorili več kot milijon ljudi. Od leta 1947 je taborišče urejeno kot spominski center za temčno obdobje človeštva, v katerem je svoje razstavno mesto leta 1963 dobila tudi naša nekdanja federacija Jugoslavija.

V zgornjem nadstropju bloka 17, ene od opečnatih barak v taborišču, je bila do leta 2009 jugoslovanska razstava, ki so jo nato zaradi nove politične realnosti in več vsebinskih pomanjkljivosti, predvsem pa različnih pogledov nekdanji bratskih republik na dogajanje med vojno podrli in odpeljali v Beograd. Od takrat je okoli 700 kvadratnih metrov velik prostor prazen. Avstrija, ki je novo razstavo pred kratkim odprla v pritličju, je pred tem vso stavbo tudi prenovila. »Stroški obnove so bili do zdaj dva milijona evrov. Milijon naj bi zbrale države naslednice,

Nacistično taborišče Auschwitz na Poljskem vsako leto obišče okoli milijon ljudi z vsega sveta. Pomembno je, da ti ljudje vedo, da so v nacističnem terorju umirali tudi naši rojaki. / foto: Jani Alič/Dnevnik

dokončen dogovor pa še ni dosežen,« so skopo sporočili s kulturnega ministrstva. Ob tem je treba dodati, da prostor v bloku 17 ni v naši lasti in da ga lahko, če svojih obveznosti ne bomo izpolnili, tudi izgubimo.

Premalo politične volje

Slovenija, Srbija, Hrvaška, Makedonija, Črna gora ter Bosna in Hercegovina so se pred leti dogovorile, da bodo kljub razpadli Jugoslaviji novo razstavo v Auschwitzu pripravile skupaj. A razlogov, da te še ni, je več. Države niso podpisale memorandum, v katerem bi natančno dorekle medsebojne finančne obveznosti za vzpostavitev razstave. Kot pravi **Kaja Širok**, nekdanja direktorica Muzeja novejšje zgodovine Slovenije in članica skupine za pripravo te razstave, pri nas tudi politične volje in s tem denarja za to v minulih letih ni bilo dovolj. »Ni bilo konsistence pri nadaljevanju pogovorov med državami naslednicami in iskanju skupnega dogovora za nadaljevanje dela, niti za pokrivanje finančni obvez do Fundacije Auschwitz,« je razložila Širokova in dodala, da je bila oteževalna okoliščina tudi ob-

čutljiva zgodovinska snov, o kateri imajo države naslednice bolj ali manj različne poglede, ki so se z menjava političnih garnitur včasih tudi spreminjali. »Pri pripravi vsebine je treba zatreti neko nacionalno željo in razmišljati skozi pogled vseh, ki so bili v Auschwitzu. Iz tega izhajata zelo pomembna solidarnost in prijateljstvo med taboriščniki. To bi moral scenarij tudi odražati,« je menila zgodovinarica.

Vlada je letos imenovala nove člane koordinacije projekta obnove paviljona 17 in nadaljevanja priprave skupne razstave, in sicer dr. **Jožeta Dežmana**, direktorja Muzeja novejšje zgodovine Slovenije, tamkajšnje muzejsko svetnico dr. **Moniko Kokalj Kočever** in **Borisa Hajdinjaka**, direktorja Centra judovske kulturne dediščine Sinagoga Maribor. Na ministrstvu za kulturo so povedali, da sta se novembra sestali tako avtorska in kot valorizacijska skupina za pripravo scenarija skupne razstave republik nekdanje Jugoslavije v taborišču Auschwitz-Birkenau. »Potrdili so dosedanje ugotovitve, da žal scenarij za skupno razstavo ni pripravljen in da slovenska raziskava še ni bila opravljena. Prav tako so

Spodobilo bi se, da bi novo razstavo v Auschwitzu odprli ljudje, ki dejansko lahko o tem še kaj povedo. A živih taboriščnikov je vedno manj.

potrdili program raziskav. Vse ugotovitve bodo širše predstavljene javnosti ob razstavi portretov in predstavitev izbranih usod slovenskih taboriščnikov in taboriščnic ob dnevu holokavsta prihodnje leto v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije.◀

Za ohranjanje resnice

»Zakaj nekdanje države SFRJ že desetletje nimajo urejene razstave, me vprašate preveč. Morda ni interesa, volje, zagnanosti, morda zaradi 'trenutne politike'. Vem pa, da bi se bilo smiselno angažirati in zadevo urediti ter s tem pokazati, kako pomembno je ohraniti resnico,« je povedala **Vesna Dobre**, predstavnica Skupnosti internirancev Dachaua, še enega zloglasnega nemškega taborišča smrti blizu Münchna. Koliko Slovencev je bilo zaprtih tam, ni znano, vemo pa, da se je ob osvoboditvi za Slovence opredelilo 2907 ljudi.

V Dachauu na trpljenje Slovencev spominja manjša spominska plošča, te pa so našim rojakom položene še v Auschwitzu, na otoku Rabu, kjer je urejen spominski park in so žrtve označene s ploščico z imenom in priimkom. »Položena je tudi spominska plošča ukradenim otrokom v Kastlu, v Ravensbrücku je zid narodov, na katerem so plošče, posvečene posameznim narodom,« je naštela Dobretova in dodala, da se je treba potruditi in ohraniti spomenike vseh žrtev napačne ideologije. ■

Sonja Vrščaj je ena od 23 Slovenk, ki so dočakale zavezniško osvoboditev Auschwitza. O svojem trpljenju je veliko predavala mladim, s katerimi je taborišče tudi obiskala. Umrla je prejšnji mesec, stara 95 let. / foto: Jaka Adamič

Ustvari svojo pravljico vasico in podari toplo zavetje

V Mercatorju za vsakih 10 evrov nakupa in za vsak izdelek z oznako Pravljična vasica prejmeš prikupne hiške in figurice, ki ti bodo doma pričarale najlepše praznike. Z nakupom pravljичne podlage in lučk lahko svojo vasico tudi razsvetliš, zahvaljujoč praktični škatlji pa jo lahko varno shraniš tudi za vse prihodnje praznike.

S sočutnostjo in več kot dobrodošlo finančno pomočjo prazniki lepi za vse.

Prazniki naj bi bili čarobni za vse, a žal prepogosto ni tako. V Hiši zavetja Palčica si otrokom v stiski neutrudno prizadevajo vrniti izgubljeno zaupanje, ob tem pa seveda potrebujejo pomoč. Zato smo posebej hvaležni, da smo v okviru projekta Pravljična vasica z vašo pomočjo za Hišo zavetja Palčica zbrali 5000 evrov. K temu ste prispevali vsi, ki ste nam pomagali zgraditi virtualno pravljico vasico z mislijo na najmlajše, ki so se znašli v nezavidljivi življenjski situaciji. Veselimo se, da bo letos praznični duh nežno objel prav vse.

OGLASNO SPOROČILO

V koncentracijskem taborišču Dachau o trpljenju Slovencev priča spominska plošča, te pa so našim rojakom položene še v Auschwitzu, na otoku Rabu, v Ravensbrücku, ukradenim otrokom v Kastlu ... / foto: SID